

shmita@eretzhemdah.org
972-2-5371485

יחידה א: מקורות וטעמי דיני הפסד

מקור הדין והטעם

1. **משנה מסכת שביעית פרק ד משנה י**
מאימתי אין קוצצין האילן בשביעית? בית שמאי אומרים: כל האילן משיוציא.
בית הלל אומרים: החרובין משיששלשו, והגפנים משיגרעו, והזיתים משינצו,
ושאר כל אילן משיוציא. וכל האילן כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקוצצו.

משיוציא - כשיתחילו להוציא פירות.
משיששלשו - יגדלו ויעשו כשלשלת. גם את הגפנים והזיתים מותר לקצוץ עד שלב מאוחר יותר מבשאר האילנות.
עונת המעשרות - שלב שבו הפירות מתחייבים במעשרות, ובו הם נעשים ראויים לאכילה. לכן כבר מותר לקצוץ, כי אינו גורם הפסד לפירות.

2. **תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נב עמוד ב - דף נג עמוד א**
רבי אילעאי קץ כפנייתא דשביעית. היכי עביד הכי? לאכלה אמר רחמנא, ולא להפסד? וכי תימא: הני מילי - היכא דנחית לפירא, אבל היכא דלא נחית לפירא - לא... והא תנן (שביעית ד, י): מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית... אלא רבי אילעאי בדניסחני קץ.

❖ **לפי הגמרא, מהי סיבת האיסור לקצוץ אילנות קודם שהפירות שבהם סיימו להתבשל?**

3. **רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה יח**
ואין קוצצין את הכפניות בשביעית מפני שהוא הפסד פרי.

כפנייתא - תמרים קטנים.
דנחית לפירא - אילן שפירותיו סיימו לגדול.
ניסחני - סוג תמרים שלא מתבשלים בעודם על העץ, אלא רק אחרי שנקטפו.

4. **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ד משנה י**
אסור לקצוץ האילנות בשנה שביעית אם התחילו להוציא פירותיהן, מפני שהוא גוזל בני אדם, לפי שה' נתן פירותיהם לכל אדם.

❖ **האם הסבר האיסור בהלכות שמיטה תואם להסבר בפירוש המשנה?**

5. **תוספות יום טוב מסכת שביעית - פרק ד משנה י**
נראה בעיני שהרמב"ם בפירושו לא נתכוין אלא לתת טעם על דרשה ד'לאכלה ולא להפסד', ואמר שהוא מפני גזל הרבים... ומכל מקום לכאורה אין צריך לטעמו, אלא כך היתה מצות השביעית, שלא להפסיד פירותיה, אבל יהיו הפירות חשובים, ולא נפסדים.

❖ **האם טעמו של הרמב"ם לאיסור קציצת האילנות, הוא טעם רק לקציצת אילנות, או לכל איסור הפסד?**

6. **הרב זלמן נחמיה גולדברג - מוריה קעד - עמוד קסו**
נראה שהרמב"ם מפרש שזה שאסור להפסיד פירות שביעית, משום שנאמר: 'לאכלה', לא באה התורה לאסור פירות שביעית, אלא מאחר שהתורה הפקירה פירות שביעית, ואמרה: 'והיה לכם לאכלה' - לכל ישראל, לא הפקירה תורה לכל אחד אלא שיקח לאכול, אבל אין רשות לקחת שלא לשם אכילה, כגון להפסיד או לסחורה, שכל שלוקח לא לאכילה הרי הוא גוזל את הרבים.

חומרת האיסור להפסיד פירות שביעית

7. **תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו עמוד ב**
שני פרנסים טובים עמדו להם לישראל, משה ודוד. משה אמר: **יכתב סורחני**, שנאמר יען לא האמנתם בי להקדישני. דוד אמר: אל יכתב סורחני, שנאמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.
משל דמשה ודוד למה הדבר דומה? לשתני נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה ואחת אכלה **פגי שביעית**, אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית: בבקשה מכם, הודיעו על מה היא לוקה, שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה. הביאו פגי שביעית ותלו בצוארה, והיו מכריזין לפניו ואומרים: על עסקי שביעית היא לוקה.

יכתב סורחני - משה ביקש שיכתב בתורה על מה הוא נענש.
פגי שביעית - פירות שביעית שאינם בשלים כל צרכם (רש"י).

❖ **מדוע האשה שאכלה פגי שביעית לקתה? עיינו גם בפירוש רש"י על הגמרא.**

8. שו"ת הריב"ש (רבי יצחק בר ששת) - סימן פז

והפגין אסורין עד שיגיעו לעונת המעשרות, מדכתיב בקרא: 'תאכלו את תבואתה', עד שתהא תבואה, כדאיתא בתורת כהנים. וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל (שמיטה ה, טו). ומכל מקום אין בו מלקות מדאורייתא, דהא לית בהו לאו מיוחד; ולוקה שאמרו, רוצה לומר מכות מרדות דרבנן.

❖ **לדעת ריב"ש, מהו המקור בפסוק לאיסור לקטוף פירות שעדיין לא בשלו?**

9. הרב יצחק ליאון אבן צור - מגילת אסתר שכחת העשין עשה ג

ראיה שהביא בעל זוהר הרקיע (מצות עשה סו) להוכיח כי {אכילת פירות שביעית} הוא מצוה ממה שאמרו בפרק בתרא דיומא (דף פו ע"ב) משל לשתי נשים שלוקות בבית דין, אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית והיתה לוקה שלא אכלה אותם כדרך אכילה... קשיא לי זה המאמר שאמר דלוקה על שאכלה פגי שביעית דהיכן מצאנו מלקות בעובר על איסור עשה?

ולפי דעתי שלכן כתב שם רש"י והתרו בה למלקות, שאם לא התרו בה למלקות, לא היתה לוקה.

10. הרב פערלא - ביאור על ספר המצוות לרס"ג - עשין עשה סא

היה נראה לי לומר בזה לדעת רבינו הגאון ז"ל {הרמב"ם} דהא דממעטינן מלאכלה ולא לסחורה וכיוצא בזה אינו לאו הבא מכלל עשה, או עשה בפני עצמו, אלא קאי אלאו דלא תקצור ולא תבצור. לומר: דלא אמרתי לך לא תקצור ולא תבצור אלא לסחורה ולשאר דברים, אבל לאכלה מותר... דלאכלה הוא דשרי רחמנא לקצור ולבצור מן המופקר ולא לשאר דברים. וכל שעשה בהן דבר שאינו בכלל אכילה עבר למפרע בלאו דלא תקצור...

ומעתה לפי זה ניחא שפיר ברייתא דיומא שם, דשפיר איכא מלקות על אכילת פגי שביעית, משום לאו דלא תבצור. כיון דבפגין שאינן ראויין לא קרינן בהו 'לאכלה'. ואף על גב דודאי כל היכא דאיהו גופיה לא קצר ולא בצר ליכא מלקות על האכילה, מכל מקום איסורא דאורייתא עביד בהכי, כיון דעל ידי כך גורם שתהיה למפרע הקצירה או הבצירה באיסור לאו.

❖ **מהי רמת חומרת איסור הפסד לדעת הרב פערלא? מהו המקור בפסוק לאיסור זה?**

ראיה... - בעל זהר
הרקיע (הרב שמעון בן צמח - רשב"ץ) הוכיח שישנה מצווה מן התורה לאכול מפירות שביעית, כי אלמלא היתה מצווה כזו, לא היה מוטל עונש מלקות על אשה שאכלה פגי שביעית.

יחידה ב: גדרי איסור הפסד פירות שלא הבשילו

11. רבי יוסף מיטראני - שו"ת מהרי"ט חלק א סימן פג

כל שאינו עכשיו ראוי לאכילה לא קרינן ביה: 'לאכלה - ולא להפסד', דקרא לא מיירי אלא כשהוא ראוי לאכילה. והא דאין אוכלין פגין קודם שביחלו דרשינן בספרי: 'תאכלו את תבואתה - אינה נאכלת עד שתעשה תבואה', אבל לצורך אחר כל שעדיין אינם ראויים לאכילה מותר... ודוקא ליהנות בהם בדברים שדרכו ליהנות מותר, דדרשינן בפרק מקום שנהגו (מקור 2) 'והיתה שבת הארץ לכם - לכל צרכיכם', ולא הפסד היא, הואיל ועכשיו אינו ראוי אלא לנו, כשהוא ראוי לאכילה אין עושין ממנו שאר צרכים, דאז הוא הפסד. אבל כשאינו ראוי לאכילה לא הוא הפסד, הילכך לקוף את האילן שאין דרך הנאתו בכך ולא מתהני כלל ממה שמוציא האילן בשביעית, ולא מתכוין אלא לעצים, בהא ודאי דאסור כל היכא דחניט הפרי.

בנדון דידן - מהרי"ט דן
באופן שרוצים להאכיל פירות של עץ תות לתולעי משי, אף שעל ידי כך ייפסדו הפירות עצמם.

והשתא **בנדון דידן** הואיל ועדיין לא נראה הפירות לאכילה, מותר לעשות מהם דברים שהם ראויים להם כגון לאכילת תולעים אלו, ולא קרינן: 'לאכלה - ולא להפסד', הואיל ועדיין אינם ראויים לאכילה.

❖ **לדעת מהרי"ט, מדוע אסור לקצוץ פירות בשביעית קודם סיום בישולם? מתי אין לאסור**

מצד הפסד?

❖ **עיון נוסף: עיינו בריב"ש שבמקור 8 והשוו בינו לבין מהרי"ט לגבי מקור האיסור לאכול**

פירות שטרם התבשלו.

12. הרב משה קליערס - תורת הארץ סימן ח

נראה דדוקא המפסיד הפירות לגמרי כגון ששורפן וכדומה אסור מהתורה, אבל היכא דאינו מפסידם לגמרי רק שיותר טוב לאוכלן כן והוא אוכלו באופן אחר וכדומה, נראה דאינו אסור אלא מדרבנן כיון דאינו מפסידם לגמרי, ועל כל פנים הוא אוכל זה, יש לומר דהוי לאכלה, ורק רבנן גזרו גזירה שלא יבואו להפסיד פירות שביעית.

נשמע מזה - המקרה
היחיד שבו היה מותר לרי אילעאי לקצוץ עץ נושא פירות הוא באופן שהפירות אינם יכולים להתבשל. ניתן ללמוד מכך שחל איסור לקצוץ גם פירות שעתידיים להתבשל.

והיכא דאינם ראויין לאכילה באופן זה הוי כמפסידן לגמרי, ואף דיאכלם כך, אסור זה מהתורה. ולפי זה לאו כל הדברים שוים בזה.

❖ **לדעת ה'תורת הארץ', מתי עוברים באיסור הפסד מהתורה, ומתי באיסור דרבנן? האם כשקוצץ**

אילן שהתחילו לגדול בו פירות עובר על איסור תורה או על איסור דרבנן?

13. חזון איש שביעית - סימן יט אות כז - עמוד 286

נראה דהיינו דאסור ללקטו מן האילן, אבל אם נשר או שכבר תלשו מותר לאכלו, אף שאין דרכו בכך מכל מקום אין זה הפסד, דכי אסרת ליה כל שכן דאזיל להפסד. שאכלה פגי שביעית - לפי מה שכתבתי שאין איסור באכילת פגין לאחר שתלשן צריך לומר דהכא דתלשה ואכלה קאמר, והעבירה היא התלישה.

❖ **האם מדאורייתא אסור לאכול פגי שביעית לדעת החזון איש?**

הרב יוסף צבי רימון - מתוך לוח השנה של מרכז הלכה והוראה

אין לך תחושת בעלות גדולה יותר מאשר היכולת להרוס! לכן בשנת השמיטה אסור לאדם להרוס את הפירות כי אין הוא בעלים על הפירות. מכאן נלמד: אדם איננו יכול להרוס את העולם כי העולם איננו שלו. השמיטה תלמד אותנו לשמור על העולם, לשמור על הקיים, לא לזרוק ולא לבזבז. להעריך את כל הדברים הטובים שיש לנו ולדעת לשמור על העולם הנפלא שנתן לנו אלוקים.

לקרטים - לקטוף.

קינסתא (בחלק

מהגרסאות: קניבתא) -

חלקי הירק שאינם נאכלים.

מסקין לה לאיגרא -

מעלים אותה לגג, והיא מתייבשת מעצמה.

ואי אפשר להאכילה

לבהמה - אסור להאכיל

לבהמה מאכל הקדוש

בקדושת שביעית. על מנת

להאכיל לבהמה, היו

מייבשים את הצמחים

הקדושים, ופוסלים

אותם מאכילת אדם.

ולא נמצא מאבד... -

הירושלמי מציין שבגלל

איסור ספיחין עוקרים

את צמח הקינריס הצומח

בשמיטה. הירושלמי

מקשה שדבר זה אסור

משום הפסד פירות

שביעית.

וכתב הטעם - הרמב"ם

בהלכות הסביר שהמשנה

עוסקת בדיני ספיחין,

ואין הוכחה מדבריו

שאסור להפסיד בגרמא.

יחידה ג: הפסד בגרמא

את עלי תות העץ מאכילים לתולעי משי, אך האכלה זו פוגעת בפירות היוצאים מן העץ, ונגרם להם נזק, על כן נשאל המהרי"ט האם האכלת עלים אלו לתולעים מותרת.

14. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן פג

אף אחר יציאת הפרי מותר לקרטים בעליון, ואף על פי שעל ידי כן הפירות מתייבשות ונושרות... אין בזה משום לאכלה ולא להפסד הואיל וגרמא הוא ואינם מפסידין ביד.

כדמוכח בירושלמי (ז, א) 'הדין קינסתא דירקא מסקין לה לאיגרא, והיא יבשה מגרמה'. כלומר שמאכל אדם הוא ואי אפשר להאכילה לבהמה אבל לאחר שיבשה ולא חזיא לאדם שרי. ותו איתא בפרק תשיעי (הלכה א): 'הפיגס והירבוזין וכו', ולא נמצא מאבד אוכלי בהמה? ומשני: 'מאליהן הן אבודין'.

ואותה ששינו: (משנה שביעית ב, י) 'הדילועין שקיימן לזרע והוקשו לפני ראש השנה ונפסלו מאוכל אדם, מותר לקיימן בשביעית ואם לאו אסור לקיימן בשביעית', שפירש הרמב"ם ז"ל דהואיל והם מאכל אדם אסור להפסידו להשהותם לזריעה דלאכלה אמר רחמנא. ליתא מתוך הירושלמי שהבאתי, וכבר חזר בו בחבורו {הרמב"ם בהלכות שמיטה}, וכתב הטעם דאסור לקיימן משום ספיחים, וכן עיקר.

15. רבי יעקב וילובסקי בית רידב"ז פרק ה סעיף א

והנה בשתי הראיות הראשונות יש לדחות, אבל הראיה במה שהרמב"ם חזר בו בחיבורו היא ראייה אלימתא, וכן עיקר. אם כן לפי זה... מה שאוחז את האתרוג כדרכו לנטילת לולב, שפיר דמי ובלבד שלא ישפף אותו בידים, אלא נוטל כדרכו, ועל כרחך בשביעית מותר גרמא, אבל ב{אתרוג של} תרומה אסור בנטילה כדרכו, משום דאפילו גרמא אסור משום דמשמרת תרומותי כתיב.

❖ **עיון נוסף: עיינו בספר תורה תמימה לפרשת בהר (ויקרא פרק כה הערה כא). כיצד הוא מבאר את**

ההיתר ליטול אתרוג של שמיטה בסוכות?

16. הרב דוד רפפורט - מקדש דוד שביעית סימן מב

המהרי"ט ז"ל בתשובה כתב דלגרום הפסד לפירות שביעית מותר, והביא לזה מהירושלמי... מיהו יש לחלק: דלעולם אסור לגרום הפסד לפירות שביעית, וצריך אף להציל אותם מן ההפסד, אך זה רק מהפסד שהוא על ידי סיבה, ושאינו ההיא דאם לא ישרש את הקורנס, מאליהן הן אבודין שכך טבען, ובוה אינו מחויב לעשות טצדקא שלא יפסד. דאף בתרומה שמחויב להציל מן ההפסד, גם כן לא מצינו שצריך לחולטה בחומץ או שיכבש לה בירקא שלא תפסד, דכל שנפסדת מעצמה מחמת טבעה לא איכפת לך.

והנה אדרבה יש להביא ראייה מדאמרין בתוספתא (שביעית ה, יג) והביאה הרמב"ם ז"ל (שמיטה ה, ה): 'פירות המיוחדים לאדם, אין מאכילין אותן לבהמה, הלכה הבהמה מאליה תחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר לבהמתך ולחיה...', ומכלל דבלא קרא דלבהמתך ולחיה כו' היה צריך להחזירה משום הפסד, אלמא דצריך גם כן למנוע שלא יבוא לידי הפסד.

17. הרב צבי פסח פרנק - שו"ת הר צבי אורח חיים ב סימן קיא

והנה הוכחת מהרי"ט מהירושלמי לכאורה תמוהה, דהא יש לומר שאני ההיא דירושלמי שאינו אלא בגדר שב ואל תעשה, דהא גם בלי שום פעולה להתייבש עומדת, מה שאין כן בנדון המהרי"ט שהוא עושה מעשה בגוף האילן שהוא תולש העלין ומפסיק לחיותן של הפירות, מנין לו להתיר גם ככהאי גוונא?

אלא על כרחך צריך לומר דיסודו של מהרי"ט הוא זה שכתב מקודם דמה שמאכילין לתולעים כמאכל בהמה דמי, ואם כן נמצא שבעצם תלישת העלין אין לדון בזה שהיא פעולה של השחתה והפסד, שהרי הוא תולש ומאכיל כדינם של פירות שביעית, אלא דמכל מקום היה מקום לחשוש הא סוף סוף מניח פירות התותים להיות כלים ונפסדים? על זה אומר דמכיון דהקלקול נחשב כמאן דלא עביד בידים, הרי שוב מוכח מהירושלמי דגרמא כי האי מותר.

ולכאורה מוכרח לומר בשיתט מהרי"ט דלאו כללא כייל לכל מיני גרמות, שהרי באמת תנן דשאר כל אילן משיוצא אסור לקוצצו משום הפסד הפירות אף שלא נגמרו לאכילה וכדמבואר בשביעית (פ"ד מ"י), ומעתה אין הכרח מדברי מהרי"ט להתיר בזה שעושה פעולה המפסדת להאוכל, ואף אם יחשב גרמא מכל מקום אפשר דאיסורא קא עביד.

שאוחז את האתרוג... -

הגרמא בסוכה (לה, ב) אסרה ליטול אתרוג של תרומה, מפני הפסד התרומה, למרות זאת אין היא אוסרת ליטול לולב של שביעית מאותו הטעם.

ישרש את הקורנס -

יעקור את צמח הקורנס (קינריס).

18. הרב חיים קנייבסקי - דרך אמונה - הלכות שמיטה ויובל פרק ה - ציון ההלכה כט

וראיתי תשובה ממורי חמי { הרב יוסף שלום אלישיב } וזה לשונו: 'לאכלה - ולא להפסד' אמר רחמנא, ואין עליו חיוב שמירה לשומרם מהפסד. ולכן אינו מחויב להכניס את המרק שנתבשלו בהן ירקות שיש בהן קדושת שביעית בפריזידר (מקרר).

❖ **האם ישנה מחלוקת בין ה'דרך אמונה' ל'מקדש דוד'?**

השלכת פירות הראויים למאכל לאשפה

19. הרב אברהם יצחק הכהן קוק - שו"ת משפט כהן (ענייני ארץ ישראל) סימן פה

ובענין השלכת הקליפין {לאשפה}, אם הם ראויים לנקותם ולאוכלם {אחרי שזרקום} ולא נמאסו כל כך, יש לומר שאין בו משום הפסד.

אלא דיש לומר: שאם הוא בענין שמי שכבר ראה אותם מאוסין לא יאכלם מחמת מיאוס, כבר נקרא הפסד. כהא ד: 'נהי דלא חזיא בפניו, שלא בפניו מחזי חזיא' (חולין עא, א), ומכל מקום מקרי זה הפסד, שהרי בפניו לא חזיא, כדהתוספות כתובות (ל, ב ד"ה לא)... לכתחילה יותר טוב לרקחן {לריבה}, שזהו דרכן ברוב, ואם אינו רוצה לרקחן, מניחם במקום שאינם נמאסין, ואינם באין לידי תקלה שיקחום לסחורה או לרפואה, ויהיו שם עד שירקבו.

❖ **לפי הרב קוק, מדוע אין להשליך קליפות לאשפה? האם יהיה מותר להשליך קליפות שאינן**

ראויות למאכל?

❖ **עיון נוסף: האם דברי הרב קוק תלויים במחלוקת לעניין 'למעט מאוכליו' שהוזכרה בשיעור**

הקודם במקורות 41-46?

20. הרב שלמה זלמן אויערבך - הר המור עמוד צו

מה שמחמירים לא לשים את הקליפות תוך פח האשפה, הוא רק מפני שמקדימים אחר כך לשורפם ולהפסידם, בשעה שהם עדיין ראויין לבהמה, ומה גם בזמננו שיהודים שורפים את הזבל.

21. הרב אשר וויס - מנחת אשר שביעית (תשע"ה) - עמוד קצ - קצא

הוצאת פירות לאשפה אינו הפסד בידיים, דאינו מפסיד את הפירות בעצם, ואין בזה אלא גרם הפסד... ועיין במהרי"ט שם שהעלאת פירות לראש הגג ליבשן נחשב גרם הפסד והוא הדין לדעתי בהנחת פירות באשפה. ואף דהחזון איש (יד, י) נקט דהעלאת פירות לגג הוי הפסד בידיים, נראה דבנידון דידן יודה אף החזון איש דלא הוי מזיק בידיים דמבחינת הפירות אין נפקא מינה אם מונחים הם במרפסת ביתו או במקום האיסוף עד אשר יבואו לאסוף אותם לאשפה, מה שאין כן כשמעלן בראש גגו במקום שהשמש מכה ומייבשת.

❖ **לפי הרב וויס, מהו ההבדל בין הנחת פירות בראש הגג לבין השלכתם לאשפה? האם לדעתכם**

החזון איש יתיר להניח פירות על הגג במשך הלילה?

❖ **עיון נוסף: עיינו בהמשך דברי הרב וויס. מדוע מי שמניח את הפירות בנקודת האיסוף אינו עובר**

על 'לפני עורר'?

22. הרב יהודה עמיחי - התורה והארץ חלק ו עמוד 239

בזריקת השאריות לאשפה שהיא בחלקה כבר רקובה, וגורמת להרקבת הירקות האחרים, אין זה גרמא מותרת אלא מעשה המזיק בפועל, והדבר אסור. על כן נראה שיש לעטוף את קניבת הירק ואת שאריות האוכל בנייר, ובזה לכולי עלמא... אין בכך הפסד פירות שביעית והדבר מותר.

23. משפטי ארץ (תשע"ב) פרק כא הערה 25

הגרי"ש אלישיב הורה... בדבר שעומד להפסד אין איסור לגרום להפסדו, משום שגרם הפסד אינו אסור מצד עצם המעשה, כמו הפסד בידיים, אלא מצד הפסד התכלית שלמענו עומד.

❖ **האם קליפות תפוזים, שניתן להכין מהן ריבה, או קליפות של ירקות הראויות למאכל בהמה,**

מוגדרים כ'דבר שעומד להפסד'?

❖ **מהי לדעתכם הסברה לחלק בין הפסד בידיים לבין גרם הפסד של דבר 'שעומד להפסד'? עיינו גם**

בספר השמיטה של הרב יוסף צבי רימון עמוד 204 הערה 55.

לא חזיא בפניו... - הגמרא בחולין מציינת שמאכל שלם שאדם הקיא נחשב ראוי למאכל, כי אינו מאוס בעיני מי שלא יודע מה קרה למאכל. בדומה לכך, כותב הרב קוק, שאם נוציא את הקליפה מהאשפה וננקה אותה, היא תחשב ראויה לאדם שלא ראה היכן היא היתה.

הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג – (תרמ"ח – תשי"ט) נולד בלומז'ה, פולין, היגר עם משפחתו לאנגליה בגיל 9. היה תלמיד חכם מובהק, שרכש גם השכלה כללית רחבה, וזכה בתואר דוקטור מאוניברסיטת לונדון (את עבודת המאסטר הגיש בגיל 24 בנושא זיהוי התכלת). לאחר ששימש ברבנות באירלנד, נקרא בשנת תרצ"ו לאחר פטירת הרב קוק לכהן כרבה הראשי האשכנזי השני של ארץ ישראל. היה פעיל במבצעי ההצלה באירופה בתקופת השואה ולאחריה. בתשובותיו ופסקיו ניסה לבנות את המדינה היהודית על פי ההלכה, והיה ממקימי 'ועד הישיבות'. הישוב משואות יצחק שבגוש עציון נקרא על שמו עוד בחייו.

וודאי שיש ברירה - אומרים שהוברר כעת (למפרע) מה שהיה ככוונת האדם קודם לכן.

ואסור - חל איסור להאכיל לבהמה אוכל הקדוש בקדושת שביעית ומיועד לאכילת אדם.

יחידה ד: הפסד פירות שביעית שלא יועדו לאכילה
הפסד בעץ שלא ניטע מתחילה לאכילה

במשנה (שביעית ח, א) נכתב שחלה קדושת שביעית על צמחים המיועדים למאכל אדם, ואסור להשתמש בהם לרפואת אדם. קדושה חלה גם על צמחים שמיועדים למאכל בהמה, ובהם מותר להשתמש גם לרפואת אדם. צמחים שאינם מיוחדים דווקא למאכל אדם או למאכל בהמה - קדושתם תלויה במחשבת האדם שליקט אותם, אם התכוון לגדלם לשם אדם או לשם בהמה.

24. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן פג
 ונראה לי שיש להורות היתר בענין זה {להאכיל את עלי עץ התות לתולעים למרות שגורם בכך שהפירות יתקלקלו} מטעם שהאילנות הללו משעת נטיעתן אינם מיוחדים למאכל ולא לעשות פירות, אלא נוטעין אותם מתחלה לצורך המשי. ולא קרינן ביה: ילאכלה - ולא להפסד, הואיל ומתחילתן אינן עומדים לאכילה, ואדרבא הפסד הוא להם אם היו מניחים אותם לפירות, לפי שהם משתכרין יותר ויותר בגידול המשי מן הפירות, ולמה שהן מיוחדים שרי לאסתפקי בהו.

❖ **באיזה מקרה המהרי"ט מתיר לגרום הפסד לפירות? האם תוכלו לחשוב על הרחבות לדבריו?**

25. הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג - פסקים וכתבים חלק ג סימן סז - עמוד רסא
 כבר פסק מרן המהרי"ט ז"ל שכל שמיועד לכך אין זה בגדר מפסיד אוכלי אדם ומותר להאכיל לבעלי חיים, כגון אילנות של מולברי {mulberry = תות עץ} לתולעת המשי, יעויין שם.

ועתה הנה העשב הזה דרכו להזרע להאכיל לעופות ו{גם} לזרע, היינו לזרוע הגרעינים... ונמצא שאותה הכמות שאין צורך בה להאכיל לעופות, הוי כנזרעה לכתחילה לשם זרע, ובשביעית דרבנן, ומכל שכן בדרבנן בזה וכדלעיל **וודאי שיש ברירה** והוברר הדבר שמתחילה לשם כך נזרע, ואין איסור מטעם מפסיד אוכלי בהמה שאם רק בשביל העופות לבד לא היה כדאי לזרוע כמות גדולה כל כך, ומותר.

❖ **איזה חידוש מוסיף הרב הרצוג על דברי המהרי"ט?**

❖ **האם לפי הרב הרצוג מותר להפסיד את הזרעים רק בגרמא או גם ביזים?**

26. הרב שלמה זלמן אויערבך - שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן קיח
 דבר זה פשוט הוא שדוקא בתותין הוא דקא שרי המהרי"ט, משום דכך דרכן דקיימי לצורך המשי, הא בשאר אילני מאכל אף אם נטע מעיקרא על מנת להאכיל לבהמה ודאי שבטלה דעתו אצל כל אדם **ואסור**... דכמו שלענין זה דתניא שאין מאכילין פירות שביעית לגוי, הלא פשוט הוא דאף אם נטע מעיקרא כדי להאכיל לגוי גם כן אסור משום דהוי ליה כמו סחורה, דאטו נאמר שאם נטע מעיקרא לסחורה יהא מותר בסחורה?! ועל כרחך משום דהוי ליה כמכוין לעשות איסור בפירות שביעית, והכא נמי גם לענין האכלה לבהמה כיון דאסיקנן דטעמא דאין מאכילין לבהמה הוא משום דאוכל הראוי לאדם אם אתה מאכילו לבהמה היינו בזוי קודש אם כן מה מהני מה שנוטעין מעיקרא לכך...

ובעיקר דברי המהרי"ט היה נראה לומר שאינו מתיר מכח זה שנטעו מעיקרא אלא להאכיל לבהמה, שאינו מפקיע לגמרי קדושת שביעית כיון שנוהג על כל פנים קדושת שביעית גם באוכלי בהמה, אבל להפקיע לגמרי קדושת שביעית לא...

אכן אם נפרש בדעת המהרי"ט כמו שנראה מפשטות דבריו דמהני נמי מחשבה אף להפקיע לגמרי קדושת שביעית, היה נראה לענ"ד שבזמננו יש לדון שלא יהא נוהג שביעית בארבע מינים הניטלים בחג... והיה נראה לי דהנה דבר זה פשוט הוא דאי הוה מצינן מין גידול שאין ראוי לשום דבר אלא למצוה, ודאי שאינו חשוב כלל אוכל ולא נוהג בו שביעית.

❖ **מהם שני הפירושים שה'מנחת שלמה' מציע לדברי המהרי"ט? האם הבנת הרב הרצוג**

במהרי"ט היא כאחד הפירושים הללו?

פירות הראויים לאכילת בהמות, כשאין מצויות באותו מקום

27. חזון איש שביעית סימן יד אות י

הקליפה שקילף... אם רוב בני אדם אין מיחדין אותן לבהמה פקעה קדושתה, וכמו דאמר רוב עצים להסקה אף שראוין לבישול ולהתחמם מהם, וכמו שכתב תוספות (בבא קמא קא, ב). ומיהו יש לעיין אי תלוי במקום שהן נמצאין, או אזלין בתר רובא דעלמא, או הדבר מסור לחכמים כפי התשמיש הנאות להם, ואפשר שהתשמיש הנאות הוא ליתנן לבהמה ועדיין קדשי... והרמב"ם (כלאים ה, יח) כתב: 'שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום' משמע שמשנתה לפי המקום והזמן.

28. הרב שמואל וואזנר - שו"ת שבט הלוי חלק ב סימן קצט - על דברי החזון איש

מנא לן להקל בדבר שראוי למאכל בהמה ובהמה אוכלת אותו, דמצד זה ראוי שתחול קדושת שביעית, אלא שרוב בני אדם אין חוששין להשתמש בו לצורך בהמה וזורקין אותו?... אילו היה זה יסוד גמור שיש הפקעת קדושת שביעית במה שזורקין אותו, גם אם הוא ראוי לתשמיש, לא נמנעו חז"ל ללמדנו כזאת, ואדרבא פשטות משנתנו (שביעית ז, ג): 'קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים וכו' יש להם שביעית' וכו' - מוכח דהלכה קבועה היא לדורות בשביל שראויין לצביעה.

29. הרב שלמה זלמן אויערבך - שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן נא

דברי ידידי הגאון הנ"ל {שבט הלוי במקור הקודם} אינם נראים לעני"ד. שהרי מסתבר דבשביעית צריכים להתחשב לא רק עם בהמות שבבית, אלא גם עם עוף השמים וחיות שבשדה, וכיון שכן אמאי לא נוהג שביעית בכל מיני עלין וקליפין, אפילו בהנך דלא חזו כלל לבהמה ורגילין תמיד לזורקן, דהא מכל מקום איכא ודאי חיות כאלה שהם כן אוכלין אותו?... ועל כרחך דכיון שרגילין לזורקן אין מתחשבין בכך, ולא קדשי אף אם לא חישב לעצים. גם נקטינן דבפרחי נוי לא נוהג שביעית, ואף על פי שראויין ודאי לבהמות או לחיות ועופות.

אף אם לא חישב לעצים - גם כשלא חשב שרוצה את הצמח כעצי הסקה.

❖ מהי ראייתו של ה'מנחת שלמה' כנגד ה'שבט הלוי'?

30. הרב אשר וויס - מנחת אשר שביעית עמוד קנט

פירות מתולעים ואין דרך בני אדם בזמננו לאכול פירות כאלה, הוי ליה כאילו פירות אלו כלל אינם ראויים למאכל, ושוב אין איסור להפסידן.

סובין של חדשות - לאחר
 טחינת החיטים נוהגים
 לנפות אותן, כדי להפריד
 את הסולת (הקמח הטוב)
 מהסובין (הפסולת).
 סובין של חיטים חדשות
 של תרומה אסור לזרים
 מכיון שנשאר דבוק בו
 קמח רב. אבל של חיטים
 ישנות מותר לזרים, אף
 שנשאר בו מעט קמח
 תרומה. על אף האמור
 לעיל, נוהג בתרומה כמו
בחולין, ורשאי לזרוק
 את הסובין של
 החיטים החדשות.
מסלת - מנפה. אם מנפה
 מאוד מאוד את הקמח,
 באופן שמסאה קמח
 נשאר רק שני קבים
 סולת, אז אסור לאבד את
 הסובין עם הקמח.
מגורה - אסם, מבנה
 שבו מאחסנים תבואה.
מכבד כדרכו - מטאטא.
יושב ומטפח - סופג
 ואוסף את השמן שנשפך.
הרכינה ומיצה - אם
 הרכיני את הכד, והצטברו
 שאריות השמן מהכד -
 הרי הן אסורות לזרים.

יחידה ה: ההנהגה המעשית בקליפות ושאריות מזון

שאריות מזון

31. משנה מסכת תרומות פרק יא

ה: סובין של חדשות אסורות, ושל ישנות מותר. ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין, **המסלת** קב או קבים לסאה, לא יאבד את השאר, אלא יניחנו במקום המוצנע: ו: **מגורה** שפנה ממנה חטי תרומה, אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת, **אלא מכבד כדרכו** ונותן לתוכה חולין: ז: וכן חבית של שמן שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח, אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחולין: ח: המערה מכד לכד ונוטף שלש טפים, נותן לתוכה חולין, **הרכינה ומיצה** הרי זו תרומה.

❖ **מהי ההנהגה הראויה כלפי שאריות קטנות של תרומה?**

❖ **האם ניתן ללמוד מכך לענין שאריות שדבוקות לכלים?**

32. הרב יואל פרידמן - התורה והארץ חלק ו עמוד 230

נראה שהמשנה מדברת על שאריות בכמות קטנה מאוד שאין אפשרות לעשות בהם שימוש רגיל, כגון בגמר שפרכת שמן מחבית, ונותרו רק כמה טיפות שמן שאינן נשפכות בהטיית החבית. אך ברור שכמויות גדולות של שאריות פירות שאפשר להשתמש בהן, ורק האדם באופן סובייקטיבי מחליט שאין רצונו בפירות אלו, בוודאי שלא נפקע דין תרומה מהפירות והוא הדין גם לגבי קדושת שביעית.

33. הרב אשר וויס - מנחת אשר שביעית (תשע"ה) - עמוד קצג - קצד

בפירושו הרא"ש בביאור דברי המשנה (מקור 31): 'סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותר ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין'... וכתב הרא"ש... 'ונוהג בתרומה בתיקון הפת בהוצאת סובין ומורסן. כדרך שנוהג בחולין ואין כאן משום מאבד תרומה כשמשליך המותר'. הרי לן דסובין חדשים של תרומה מותר להשליכם ולאבדן. אף שיש בהם הרבה קמח שראוי לאכילה דאין זה נחשב הפסד כיון שכך הוא נוהג גם בחולין, ואמרו דנוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין...

פשיטא דמי שנוהג בתרומה שלא כדרך רוב בני אדם בחולין ורוצה לעשות סלת נקייה ביותר אסור לו לזרוק את השאר, וזה נחשב כהפסד בידיים ומשום כך אמרו {במשנה ה} דיניחנו במקום המוצנע, מה שאין כן בשיירי אוכלין שבהן נוהג כמו שהוא נוהג בחולין, דאין בהן איסור הפסד...

אמנם יש מקום לעיין בגדר שיריים האם יש לזה שיעור מסויים דכאשר מדובר בכמות נכבדת של אוכל משובח ונקי מסתבר דיש בו איסור הפסד, אף אם במקום מסויים ומשום סיבות מיוחדות הדרך בחולין אכן לזרוק, ומשום כך נוהגים רבים לחוש לאיסור הפסד כשיש כמות נכבדה של אוכל משובח וראוי, ובודאי יש לחומרא זו מקום לכתחילה.

34. הרב שאול ישראלי - התורה והארץ חלק ג עמוד 179

אין קדושת שביעית בשאריות מזון שאין דרך בני אדם לאוכלן לאחר שנשארו, כגון: שאריות אוכל שנתרו בצלחת. (כך הוא גם נהג הלכה למעשה)

❖ **להבנתכם, מאילו מקורות ניתן להבין כדברי הרב ישראלי?**

35. הרב חיים קנייבסקי - דרך אמונה שמיטה - פרק ה הלכה ג ס"ק יג

ואסור להפסיד פירות שביעית אפילו שיירי מאכל, כל שדרך אנשים החסים על ממונם לשיירם, ואף שיש בהם הרוב אנשים שזורקים שיירי מאכל אפילו דברים הראויים לאכילה.

❖ **לפי הרב קנייבסקי, מה קובע אם צריך לשמור את שאריות פירות שביעית?**

36. הרב אשר וויס - מנחת אשר שביעית (תשע"ה) עמוד קצט
 בספר אורחות רבינו (ב, שמת) מובא בשם הגאון ר' חיים קנייבסקי שבבית אביו הגדול הקהילות יעקב זצ"ל לא נהגו בפח שמיטה אלא רוקנו מה שנשאר לתוך שקית ניילון שקשרו וזרקו לאשפה, וכמו שנוהגין בתרומה בזמן הזה. ובזמן החזון איש לא היה השימוש בשקיות ניילון מקובל... ולכאורה יש עדיפות במנהג זה, דבפח שמיטה לא נמלטנו לגמרי מחשש הפסד, דאף כאשר מחליפים מדי יום את שקית הפסולת, הלא פשוט דמה שנזרק בפח בבוקר כבר התחיל להתקלקל בערב ובפרט בימי הקיץ החמים, ואם כן כשזורקים לפח את שאריות ארוחת הערב יש כאן הפסד בידים. ועוד דכאשר זורקים לפח אחד את השאריות של לפתן פירות מתוק עם שאריות פירות של צליית בשר ביחד עם מרק ירקות וכדומה פשוט דיש בזה הפסד בידים. ואם נצטרך לייחד פח מיוחד לכל סוג אוכל ולכל שעה ושעה אין לדבר סוף, והרי זה גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו. ובאמת לא נהגו להחמיר כולי האי. אבל כאשר מרוקנים שארית של כל מנה ומנה לשקית ניילון וקושרים את השקית נמלטנו מחשש הפסד. ובאמת כך נהגו בתרומה בזמן הזה ולמה נתמיר בפירות שביעית יותר מבתרומה... ומשום כך נראה דבפח שמיטה קולא הוא ולא חומרא, דכדי למנוע את הטירחא לרוקן את שאריות המזון בכל סעודה וסעודה לשקית ניילון ולקושרה, הקילו לזרוק את השאריות של כל היום כולו לפח השמיטה, אך אין כל ריעותא בזריקה לאשפה בשקיות אטומות.

❖ **מדוע לדעת הרב וויס "פח שמיטה - קולא הוא ולא חומרא"?**

קדושת הקליפות

37. משנה מסכת שביעית פרק ז משנה ג
 קליפי רמון **והנץ שלו** קליפי אגוזים והגלעינין - יש להם שביעית ולדמיהן שביעית.

הנץ שלו - הפרח שבראשו.

38. רמב"ם הלכות תרומות פרק יא הלכה י: עוקצי תאנים וגרוגרות והכליסים והחרובין ומיעי אבטיח; וקליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון, אף על פי שאין בהן אוכל; וקניבת ירק שמשליכין בעלי בתים {של תרומה} - הרי אלו אסורים לזרים. אבל קניבת ירק שמקנבים הגננין מותרת לזרים. קליפי פולין ושומשמין - אם יש בהן אוכל אסורין, אין בהן אוכל מותרין. **הלכה יא:** גרעיני אתרוג מותרים; גרעיני זיתים ותמרים וחרובין אף על פי שלא כנסן הכהן הרי אלו אסורין לזרים; ושאר הגרעינין, בזמן שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותן - אסורין לזר, ואם השליכין מותרות.

❖ **הרמב"ם מתאר בהלכות תרומות את הקליפות (הלכה י) והגרעינים (הלכה יא) המותרים והאסורים לזרים. האם תוכלו להגדיר את הכלל שחורז את כל ההלכות?**

❖ **האם קליפות רימון, קליפות אגוזים, וגרעינים של תרומה (שהוזכרו לעניין שביעית במקור 0) מותרים או אסורים לזרים?**

39. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה כא
 הקליפין והגרעינין שמותרין בתרומה לזרים, אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן כעצים, **אלא אם כן ראוין לצביעה.**

40. תוספתא מסכת שביעית (ליברמן) פרק ז הלכה ב
 חומר בשביעית שאין במעשר שני... שהשביעית... פסולת אוכלין כאוכלין... וקליפי אגוזין וקליפי רמונים **כיוצא בהן**, מה שאין כן במעשר שני.

אלא אם כן... - בשונה מתרומה, השביעית ניתנה גם לצביעה, לכן קליפות רימונים ואגוזים הראויים לצביעה קדושים בקדושת שביעית. הדיון בהמשך יתמקד בשאר הקליפות והגרעינים.

41. הרב דוד רפפורט - מקדש דוד שביעית סימן לח
 כתב הרמב"ם (שמיטה ז, טו): 'קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין יש להם שביעית ולדמיהן שביעית אבל אין להם ביעור כו'...', וכתב הכסף משנה דמיירי בגרעינין של שאר פירות וראוין להסקה, ויש להם שביעית כיון שעיקר הפרי ראוי למאכל אדם חלה קדושת שביעית עליהן, עיין שם. ונראה הטעם

כיוצא בהן - דין קליפות אגוזים ורימונים כדין הפירות עצמם.

דהקליפין אף שאינן ראוין {למאכל ולצביעה}, כיון דעיקר הפרי ראוי למאכל אדם, הוי ליה פסולת אוכל, ושביעית חל על פסולת אוכל, כדאמרין בתוספתא... שעשו בו פסולת אוכל כאוכל.

❖ **איך הבין ה'מקדש דוד' את התוספתא? מדוע יש קדושה בקליפות לדעתו?**

42. הרב דוד פרדו - חסדי דוד - על התוספתא במקור 40

גם בשביעית פסולת אוכלין כאוכלין, כגון קש ותבן שהם פסולת אוכלין חל עליהן קדושת שביעית, כמבואר במשנה בכמה דוכתי, מה שאין כן במעשר, דקש ותבן פטורים לגמרי.

43. הרב חיים קנייבסקי - דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה יט

וראיתי ב'מקדש דוד' שביעית שהביא תוספתא... ומפרש: דפסולת פרי אף שאין ראוי למאכל אדם ובהמה יש על זה קדושת שביעית... ויש לומר דפסולת פרי דתוספתא היינו **בוסר**, דגבי מעשר פטור עד שיגיע לעונת המעשרות ואילו גבי שביעית מרבין **משיוציא מים** שכבר יש בו קדושת שביעית.

❖ **האם ה'חסדי דוד' וה'דרך אמונה' חולקים על ה'מקדש דוד' רק בפירוש התוספתא או גם בהלכה?**

44. הרב שלמה זלמן אויערבך - שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן נא

נראה כיון דמקרא ד'והיתה לכם לאכלה' ילפינן שצריכים לאכול כדרך אכילה, ודבר שדרכו לאכול חי לא יאכלנו מבושל, הוא הדין נמי דאית לן למימר דקרא ד'לאכלה' לא נאמר אלא על דברים שרגילין לאוכלן, ולא על מה שרגילין לזרוק לאשפה. ולא נאמר כלל קרא ד'לכם לאכלה' על דברים שבכל השנים הם חשובים כעפרא בעלמא... דודאי לא קדוש כלל בקדושת שביעית...

ואיך שהוא נראה לעני"ד דאף אם יש מקום קצת להחמיר בקליפי תפוזי ולימון, היינו מפני שבתחלתן הם חשובים ונטפלו להפרי, ולכן אפשר דכל זמן שראויין עדיין לבהמה לא פקעה מהם הקדושה, מה שאין כן **דברים כאלה** שמתחלת ברייתן אין רגילין כלל להחשיבם למאכל בהמה, וזורקין אותן, מסתבר דלא חל על זה שום קדושה.

❖ **האם ה'מנחת שלמה' מסכים ל'מקדש דוד' (במקור 42)?**

45. חזון איש שביעית סימן יד אות י - עמוד 258

נראה דמותר לקלוף פירות שביעית אף בפירי שאפשר לאכול עם הקליפה כמו תפוחים וכיוצא בזה, וכדאמר בירושלמי בתרומה (תרומות יא, ד): 'ומקנב בירק כל שהוא רוצה', ונראה דכן הוא בשביעית וכמו שכתב הרמב"ם (ה, ב-ג) דדין שביעית כתרומה.

מיהו הקליפה שקילף, קדוש עדיין בקדושת שביעית, שהרי יש בה אוכל, וכמו שכתב הרמב"ם (תרומות יא, ו), ומניח הקליפה בכלי עד שיתעפש ויפסל מאכילת אדם ואז מותר להשליכה. ואם עדיין ראוייה לבהמה {אחרי שהתעפשה} - נראה שאם רוב בני אדם מיחדין אותן לבהמה, עדיין קדשי בקדושת שביעית...

{פירות} שביעית שאין בהן כלל מצוה באכילתן אלא איסור הפסד אין איסור להניחן שירקבו מעצמן... וכדאמר בירושלמי שביעית (ז, א) 'והדא קניבתא דירקא מסקין לה לאיגרא והיא יבשה מן גרמה'... ומשמע דזה מותר לכתחלה... ונראה דהא דמסקו לאיגרא לא מקרי מפסיד בידים, דאם לא ייבשו ירקבו, והיבוש מעלה להו ומכל מקום שמעינן שאין חיוב לאוכלן או לבקש להן אוכלים.

גרעינים

46. רבי אברהם דנציג - שערי צדק שער מצות הארץ חכמת אדם פרק יז

גרעיני זתים ותמרים וחרובים אף על פי שלא כנסן יש בהם משום שביעית. ושאר הגרעינין בזמן שמכניסן ויש בהם לחלוחית למצוץ אותן, יש בהם משום קדושה. ואם משליכן אין בהם קדושה, והרי הם כעצים.

❖ **עיינו במקור 38. על מה מסתמכים דברי ה'שערי צדק'?**

בוסר - פרי בשלב גידול ראשוני.
עונת המעשרות - שלב גידול מתקדם, שבו הפרי מתחיל להתחייב במעשרות.
משיוציא מים - כשהפרי גדל עד כדי כך, שסוחטים אותו ומוציאים ממנו משקה.

דברים כאלה - ארבעת המינים.

רבי אברהם דנציג - (תק"ח - תק"פ) נולד בעיר דנציג (גדנסק), למד בישיבות פראג ואצל ר' יחזקאל לנדא בעל 'נודע ביהודה'. אחר כך עבר לוויילנה, שם עסק במסחר, ושלא לפרנסתו שימש כרב. בהקדמה לספרו 'חכמת אדם הוא מציין שגם בזמן העסקים תמיד היתה דעתו על התורה. רק בזקנותו כשירד מנכסיו קיבל עליו תפקיד של דיין בוויילנה, ושימש בתפקיד זה עד פטירתו. חיבר ספרי הלכה חשובים: ספר 'חיי אדם' - על אורח חיים, ו'חכמת אדם' - על יורה דעה, כמו כן כתב חיבור בשם 'שערי צדק' על מצות התלויות בארץ.

אף על פי שלא כנסן - למרות שלא מכנס אותם לצורך שימוש, אלא רוצה לזרוקם.

47. הרב יחיאל מיכל טוקצ'ינסקי - ספר השמיטה עמוד לא

עוקצי תאנים שנשאר בהם אוכל או גרעיני פירות שיש בתוכם מאכל כגון גרעיני שזיפים ואפרסקין או שהם רכים כגון גרעיני תפוחים או שנשאר סביבותם לחלוחית הפרי כגון של תמרים וזיתים - אסור להפסידם שעדין ראויים למאכל.

48. **משפטי ארץ - שביעית פרק כג הערות 9 - 10**

בדין גרעינים לגבי תרומה מבואר במשנה תרומות (יא, ה): 'הגרעינין, אם כנסן אסורים, ואם השליכן מותרים לזרים'. ואיתא בירושלמי שהובא בר"ש: 'אמר רבי יוחנן בגרעיני אגסין וקרוסטמלים היא מתניתין, אמר רבי אלעזר ואפילו תימא בגרעיני הרוטב במחוסרות למוץ'. ופירש הר"ש שם דלרבי יוחנן מדובר בגרעינים הראויים קצת לאכילה ולכן תלוי איסור תרומה בהם בין כונסם ללא כונסם, ולרבי אלעזר מדובר בגרעינים שיש בהם למוץ... ופירשו התוספות זבחים (פו, א ד"ה ופליגא) שהמשנה מדברת בגרעינים שיש עליהם מעט מבשר הפרי... ואם משליכים אותם, בטל מהם שם אוכל ומותרים לזרים, אבל אם מכנסם לאכילה, הרי מחשיבם ויש עליהם שם אוכל ואסורים לזרים... ולכן כל שהוריד היטב את בשר הפרי מהגרעינים ואין דעתו להוריד יותר, אין צריך לטרוח יותר, ויכול להשליכם כך לאשפה וכן הורה הגרי"ש אלישיב.

❖ על מה מסתמכת קולתו של הרב אלישיב לגבי גלעין שדבוק בו מעט מבשר הפרי?

שימושים האסורים משום הפסד

49. הרב אברהם יצחק הכהן קוק - שבת הארץ קונטרס אחרון סימן כב

ראוי לעורר שאין למלא כוס ההבדלה (מיין של שביעית) יותר ממדתו לסימן ברכה, שנשפך ומאבד פירות שביעית, וכן בארבע כוסות במנהג שפיכת היין בסימני דצ"ד.

50. הרב חיים קנייבסקי - דרך אמונה - הלכות שמיטה פרק ה ציון ההלכה יט

אין למשוח המחבת בשמן שביעית, שהמשיחה הוא רק שלא ידבק המאכל, דהוי מפסיד את השמן.

עירוב פירות שביעית וביטולם

51. הרב שלמה זלמן אויערבך - שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן מו

כתב בספר אבני מלואים (תשובות סימן יח) דכשמבטל תרומה ברוב חולין הוי ליה כאילו הוא מאבדה בידים, ולכן כתב שם דלבד מזה שהוא עובר אהא דאין מבטלין איסור לכתחלה עובר נמי אעשה ד'ושמרתם את משמרת תרומתי'.

והיה נראה לפי זה דהוא הדין נמי פירות שביעית כיון שקראן הכתוב קודש ומוזהרין על הפסידן, אסור גם כן לערבן בפירות של שאר שנים אף אם דעתו לאכול את כל התערובת בקדושת שביעית כיון דסוף סוף פקע מדאורייתא קדושת שביעית ונהפך הכל להיות חולין. אמנם נראה דלא דמי לתרומה דאף על גב שגם שביעית קרייה רחמנה קודש, מכל מקום כיון שמותר מדין התורה לטמא פירות שביעית... וכן מותר נמי להאכיל דבר תורה פירות שביעית לגוי... נשמע מכל זה דשביעית לא קפדינן אלא על הפסד ממש ולא על הפקעת קדושה.

וטעמו של דבר נראה כמו שביארתי במקום אחר: דעיקר איסור הפסד לא מחמת קדושה הוא, אלא מסתעף רק מן ההפקר דכיון דמהפקירא הוא דקא זכי לכן לא זכתה לו בהן התורה אלא לאכילה ולא להפסד, אבל לא מצינן בשום מקום שחייבתו תורה לאכלן דוקא בקדושה, מה שאין כן אכילת תרומה דכעבודת בית המקדש דמי, מוזהרין שפיר לשמור גם על קדושתן.

יחידה א: מקורות וטעמי דיני הפסד

מקור הדין והטעם

1-6. **במשנה** נכתב שחל איסור לקצוץ אילנות שהתחילו לגדול בהם פירות שביעית. **הגמרא** בפסחים ביארה שהטעם למשנה הוא משום הפסד הפירות, האסור משום 'לאכלה' – ולא להפסד, ומותר לקצוץ רק אילן שאין בו פירות, או שהפירות שבו לא יפסדו כתוצאה מהקציצה. **רמב"ם** בהלכות ביאר שקציצת עץ אסורה משום הפסד, ובפירוש המשנה ביאר שהאיסור הוא משום גזל פירות ההפקר מאנשים אחרים. **תוספות יום טוב** הסביר: בפירוש המשניות הרמב"ם נתן טעם לדרשה 'לאכלה' – ולא להפסד. אך היה ניתן לפרש שהאיסור הוא בגלל חשיבות פירות השביעית. **הרב זלמן נחמיה גולדברג** פירש שלדעת הרמב"ם סיבת האיסור היא שהתורה הפקירה פירות שביעית לכל ישראל רק לצורך אכילה, ולא לשם הפסד או סחורה.

חומרת האיסור להפסיד פירות שביעית

7-10. במשל **בגמרא** ביומא מסופר על אשה שלקתה בגלל שאכלה 'פגי שביעית', כלומר פירות שביעית שאינם בשלים. **ריב"ש** ביאר שמקור האיסור לאכול פירות שביעית בעודם בוסר הוא מהפסוק 'תאכלו את תבואתה', והמלקות הם מדרבנן, כי האיסור אינו לאו. **מגילת אסתר** כתב ש'זוהר הרקיע' (הרשב"ץ) הוכיח שיש מצוה לאכול פירות שביעית מכך שיש מלקות על האיסור. מגילת אסתר הקשה, מדוע שיהיה עונש מלקות על ביטול מצוות עשה? לכן תירץ שבגמרא מדובר שהתרו בה למלקות. **הרב פערלא** ביאר שלדעת הרמב"ם המיעוט מ'לאכלה' – ולא לסחורה, ולא להפסד, מבאר את הפסוק 'לא תבצור': שמותר לבצור רק לשם אכילה, ולא לשם הפסד או סחורה, ולכן לוקים על לאו ה'לא תבצור' כשמפסידים פירות שביעית.

יחידה ב: גזרי איסור הפסד פירות שלא הבשילו

11. **מהרי"ט** כתב שאין איסור לגרום הפסד לפרי כל זמן שאינו ראוי לאכילה במצבו הנוכחי, ובלבד שיהנה ממנו בהנאות הראויות לפירות בטרם הבשילו, כמו להאכיל אותם לבהמה. לכן מותר להאכיל את תולעי המשי בעלי עץ התות, אף שהדבר גורם לתותים לנשור. אבל אסור לקצוץ את האילן לצורך עצי הסקה, כי אינו נהנה ממה שהעץ הצמיח בשמיטה. עם זאת, אסור לאכול פירות שאינם בשלים, איסור שנלמד מהפסוק 'תאכלו את תבואתה' (**גם הריב"ש למד מפסוק זה את האיסור לאכול פירות שאינם בשלים**).

12-13. **הרב קליערס** כתב שמדין התורה, כשאינו מפסיד את הפירות לגמרי אלא רק אוכל אותם באופן שונה מהרגיל, זה לא נקרא הפסד, ורק מדרבנן נחשב הפסד. מדאורייתא עובר על הפסד רק באופן שגורם לפירות שלא יהיו ראויים לאכילה (למשל: שורף אותם, או קוצץ אותם מהאילן באופן שלעולם לא יבשילו). **חזון איש** כתב שאם הפרי לעולם לא יבשיל – אין איסור לאכול אותו כשהוא בוסר, שהרי אם לא יאכל – ממילא יפסד. ולכן צריך להסביר שהאשה שלקתה על אכילת פגי שביעית עברה גם על האיסור לקטוף את הפרי בטרם יבשיל.

יחידה ג: הפסד בגרמא

14-18. **מהרי"ט** כתב שמותר לקטוף עלים להאכיל לתולעי משי, למרות שבכך גורמים לפירות להתייבש ולנשור, כי זה רק גרמא. והביא לכך שתי ראיות: א. ירושלמי – מותר להעלות לגג פירות שביעית כדי שיתייבשו ויהפכו למאכל בהמה. ב. מותר לתלוש ירקות (ספיחין) למרות שמתכוון להשמידם, כי מפסיד רק בגרמא, ולא בידיים. אין להקשות מהרמב"ם בפירוש המשניות שכתב שאין להשהות ירקות במטרה לזרוע בשמינית, בגלל שהירקות נפסלים מאכילה מאליהם, שהרי בהלכות שמיטה חזר בו, ופירש באופן אחר את המשנה. **בית רידב"ז** כתב שאת ראיות המהרי"ט מהירושלמי ניתן לדחות, אך הראייה מהרמב"ם בהלכות שחזר בו מפירושו למשנה היא ראייה חזקה, וכתב שלכן מותר ליטול אתרוג של שמיטה באופן רגיל שאינו מזיק ישירות לפרי (לעומתו, **תורה תמימה ביאר שהסיבה שמותר ליטול אתרוג שמיטה היא בגלל שאין בפירות שביעית מצוות שמירה מהפסד**). **מקדש דוד** כתב שמותר לגרום להפסד רק לפירות שיתקלקלו מאליהם (ירקבו עם הזמן). ואסור לגרום הפסד לפירות שאינם מתקלקלים מאליהם, ואפילו יש להשתדל להציל אותם מפגעים חיצוניים. והביא ראייה מכך שאלמלא הפסוק 'לבהמתך ולחיה...' צריך היה למנוע מהבהמות מלאכול פירות הראויים למאכל אדם. **הרב צבי פסח פרוק** הסביר את הירושלמי כמו המקדש דוד, לדעתו יש לחלק בין גרימת הפסד לפרי העומד להפסד ממילא, לגרימת נזק לפרי שהיה נשאר ראוי למאכל. לדעתו, המהרי"ט התיר לקטוף את העלים רק כי הם נחשבים למאכל בהמה, אך אסור להפסיד בגרמא, שהרי אסור לקצוץ עץ שיש בו פירות שלא הבשילו, אף שמה שהפירות יפסקו להתפתח זה רק גרמא. **'דרך אמונה'** הביא בשם הרב אלישיב, שמותר שלא להכניס

למקרה תבשיל שביעית, כי אין חיוב לשמור על פירות שביעית מהפסד (במקרה זה נראה שגם המקדש דוד יודה, כמו שכתב שאינו חייב לשמר פירות תרומה).

השלכת קליפות לאשפה

19-23. הרב קוק כתב שמהדין מותר להשליך קליפות לאשפה, אם אחרי שינקו אותן, יהיו ראויות לאכילה, אמנם, יש להחמיר שאם אינו רוצה אותן לשימוש אחר, שישאיר אותן במקום עד שימאסו, כיון שאם ישם באשפה, אדם שיראה זאת לא יאכל את הקליפות הללו. (דבריו הם לפי שיטתו שיש איסור למעט מאוכלי השביעית. אם הקליפות אינן ראויות לאכילה, אין איסור לזרוקן לפח). הרב שלמה זלמן אויערבך הוסיף שהסיבה שאין משליכים בימינו לאשפה היא רק מכיון ששורפים את האשפה בשעה שהקליפות עדיין ראויות למאכל. הרב אשר וויס כתב שמותר לזרוק פירות לאשפה כיון שזה רק גרם הפסד, בדומה להיתר שבירושלמי להעלות פירות לראש הגג כדי שיתייבשו. אף שהחזון איש אוסר להעלות פירות לגג ומחשיב זאת למפסיד בידיים, זה בגלל שמעלה למקום השמש, אבל כשמניח באשפה שבתוך הבית גם הוא יודה שמותר (נראה שבליילה יהיה מותר להעלות לגג גם לדברי החזון איש, הרב וויס מונה מספר סיבות, שלא עוברים בכך באיסור לפני עור'). הרב עמיחי כתב שכשזורק שאריות לאשפה שחלקה רקובה, זה לא גרמא, אלא היזק בידים, ואסור, לכן יש לעטוף את שאריות האוכל בנייר. בספר משפטי ארץ כתבו בשם הרב אלישיב שאין איסור לגרום הפסד לפירות שעומדים להפסד, משום שגם הפסד אסור רק מצד התכלית ולא מצד המעשה. (נראה שגם קליפות תפוזים שבפועל זורקים אותן, יחשבו כדבר העומד להפסד. הרב רימון ביאר שגרימת הפסד אסורה מצד התוצאה שהפירות אינם נאכלים, ולא בגלל שמעשה ההפסד עצמו אסור [בניגוד לאיבוד בידיים של הפירות, שאסור גם מצד המעשה], לכן אם ממילא השאריות אינן מיועדות למאכל - אין איסור לגרום להן הפסד).

יחידה ד: הפסד פירות שביעית שלא יועדו לאכילה

הפסד בעץ שלא ניטע מתחילה לאכילה

24-26. מהרי"ט כתב שמותר להאכיל לתולעי המשי את עלי התות, אף שקטיפת העלים גורמת לתותים להתייבש ולנשור, מכיון שנוטעים את העץ במיוחד לשם האכלת התולעים, וגם התועלת מהעץ גדולה יותר באופן זה. הרב הרצוג חידש, שלפי דברי המהרי"ט אם זורע צמח ומתכוון להשתמש בגידולים למאכל בהמה וגם כדי לזרוע גידולים נוספים, מותר לזרוע (בשנה השמינית) ואין בכך משום הפסד מאכל בהמה, כי נחשב שהזרעים שנצרכים לשם זריעה יועדו לכך מראש (לדבריו, גם כשנוטע לשם שני שימושים מותר להשתמש בגידולים לכל אחד מהשימושים.. לדעתו, הזריעה שאחרי השמיטה אינה נחשבת כהפסד בידיים). מנחת שלמה ציין שהיתר המהרי"ט נכון רק במקרה שרוצה להשתמש בעץ או בפרי לדבר שנחשב כשימוש העיקרי שהעולם נוהג בהם, כמו שעצי התות עומדים לצורך גידול תולעי המשי, ולא לצורך הפירות. אבל שימוש שאינו רגיל לעץ מסוג זה, עדיין יחשב כהפסד גם אם נטעו לשם כך. מנחת שלמה מתלבט האם היתר המהרי"ט הוא בגלל שמשתמשים בעלי-התות לשם מאכל בהמה, שהוא תשמיש של קדושת שביעית; או שהיתר הוא אפילו לתשמיש שמפקיע קדושת שביעית. לדעתו, מפשט דברי המהרי"ט נראה כהסבר השני, ולכן בימינו לא נוהגת קדושת שביעית בלולב ואתרוג, כיון שהם ראויים רק למצווה, ואין להם שימוש אחר. (הרב הרצוג הבין כפירושו השני, שהרי התיר להשתמש בזרעים לזריעה, שימוש שאין בו קדושה).

פירות הראויים לאכילת בהמות, כשאינן מצויות באותו מקום

27-30. חזון איש כתב שהקדושה פקעה מקליפות שאין דרך רוב בני אדם ליתן לבהמות, אף שהקליפות ראויות למאכל בהמה. וכותב שהולכים אחרי המקום שבו נמצאים, ולא אחר רוב העולם. שבט הלוי חולק על חזון איש, ולדעתו יש קדושה בקליפות הראויות למאכל בהמה, גם אם דרך רוב בני אדם לזרוק אותן בשאר השנים. לדעתו, ניתן להוכיח כך מהמשנה בה נפסק שעל כל קליפה הראויה לצביעה חלה קדושת שביעית, ומשמע שאין חילוק בין מקומות וזמנים שונים, ובין הרגלי שימוש שונים. המנחת שלמה חולק על שבט הלוי, כיון שאם כן לכל עלה או פרח שהוא יש קדושת שביעית, מכיון שהוא ראוי לאיזה עוף או חיה. אלא וודאי שכיון שבני אדם זורקים אותם ואינם מיעדים אותם למאכל בהמה המצויה באותו מקום - אינם קדושים. הרב וויס כותב שאין איסור להפסיד פירות מתולעים, כיון שבני אדם אינם אוכלים אותם.

יחידה ה: ההנהגה המעשית בקליפות ושאריות מזון

שאריות מזון

31-33. במשנה נכתבו דינים רבים המתירים שימוש בקמח ובפירות תרומה כדרך שמשתמשים בחולין (**מכך ניתן ללמוד שמוותר לשטוף ללא חשש שאריות הדבוקות בכלים**). **הרב יואל פרידמן** מבאר שהמשנה מדברת על שאריות בכמות קטנה, אבל מכמות גדולה של פירות לא נפקעת קדושת שביעית, גם אם האדם אינו רוצה בהם. **הרב אשר וויס** הוכיח מפירוש הרא"ש שמוותר לזרוק את הסובין למרות שמעורב בו קמח תרומה שראוי לאכילה, כיון שכך נוהגים לעשות בקמח חולין. רק אם מנפה יותר מהרגיל, אז אסור לו לזרוק את השאריות. מכאן הוא לומד שמוותר לזרוק שאריות של פירות שביעית, אם כך זורקים בדרך כלל. אמנם, כשכמות השאריות גדולה יש להסתפק אם מותר לזרוק, אף שרגילים לזרוק כמויות כאלו בחולין.

34-36. הרב ישראלי כתב שאין קדושת שביעית בשאריות מזון שנותרו בצלחת, וכך היה נוהג הלכה למעשה (**כנראה למד ממשניות דלעיל**). **ב'דרך אמונה'** כתב שאם בחולין רוב האנשים שומרים את השאריות הללו, אז גם בשביעית אסור להפסיד את השאריות, ואם שאריות כאלו אינן נשמרות בחולין - גם בשביעית אין חובה לשמור אותן. **הרב אשר וויס** הביא שבבית הרב קנייבסקי לא נהגו בפח שמיטה, אלא רוקנו את השאריות לשקית. לדעתו זה עדיף מפח שמיטה, שיש בו סוגי מאכל שונים שמעורבבים יחד, ומפסידים אחד את השני. וכמו שנוהגים היום בתרומה, כך אפשר לנהוג בשאריות שביעית.

קדושת הקליפות

37-39. במשנה נכתב שקליפות של רימונים, אגוזים, וגרעינים יש בהם קדושת שביעית. **רמב"ם** בהלכות תרומות פסק שיש קדושת תרומה בקליפות שיש בהן אוכל ורגילים לאוכלם, ואין קדושת תרומה בקליפות שרגילים לזרוקן (**קליפות רימון ואגוזים, אינם ראויות לאכילה אלא לצביעה. לכן הן אינן קדושות בקדושת תרומה שחלה רק על דברי מאכל, וכן קדושות בקדושת שביעית שחלה גם על מני הצובעים**). ובהלכות שמיטה כתב **רמב"ם** שקדושת שביעית חלה על כל הדברים שאסורים בתרומה לזרים.

40-43. בתוספתא נאמר שבשביעית פסולת אוכלין כאוכלין, כלומר שגם בפסולת יש קדושה. **המקדש דוד** ביאר שהכונה לקליפות, ומכיון שהפרי ראוי לשביעית - חלה הקדושה גם על הקליפות. לעומתו **חסדי דוד** ביאר שמדובר בתבן וקש החייבים בשביעית. **דרך אמונה** ביאר שמדובר בפירות שעוד לא נגמר גידולם, שלמרות שעדיין אינם ראויים למאכל יש בהם כבר קדושת שביעית.

44-45. מנחת שלמה כתב שלא נאמר 'לאכלה' - ולא להפסד' על דברים שממילא אין רגילים לאכול אותם. וגם אם יש מקום להחמיר בקליפות תפוז, זה בגלל שהקליפה טפילה לפרי וגם ראויה למאכל בהמה (**וכדברי ה'מקדש דוד'**), אבל בצמחים שמעיקרם לא מחשיבים אותם למאכל (כמו ארבעת המינים), לא חלה עליהם קדושה. **חזון איש** כתב שמוותר לקלף פירות שביעית אף שאפשר לאכול אותם יחד עם הקליפה. יש בקליפה קדושת שביעית, לכן צריך להניח אותה עד שתרקב, ורק אז יזרוק אותה. אין איסור להניח לקליפה להירקב, משום שזה רק 'גרם הפסד' ולא הפסד בידיים.

גרעינים

46-48. חכמת אדם כתב (על סמך המשנה בתרומות) שבכל הגרעינים קדושת השביעית תלויה בשאלה האם האדם שומר עליהם או משליך אותם, פרט לגרעיני זיתים ותמרים, שבהם יש קדושת שביעית בכל מקרה. **הרב טוקצ'ינסקי** כתב שאם נשאר על הגרעינים קצת מאכל, אסור להפסידם. ובספר **משפטי ארץ** כתב בשם הרב אלישיב שיש להוכיח מהמשנה בתרומות שאם הוריד את כל הפרי שרוצה לאכול, ורוצה לזרוקו, אין בו כבר קדושת שביעית. שהרי במשנה נפסק שאין דין תרומה בגרעינים שיש עליהם מבשר הפרי כי פקע מהם שם מאכל, וגם בשביעית פוקעת הקדושה כיון שאינו נחשב מאכל.

שימושים האסורים משום הפסד

49-50. הרב קוק כתב שאין לשפוך מכוס הבדלה, או מארבע כוסות בפסח, כי זה נחשב להפסד. **דרך אמונה** כתב שאם מושך מחבת בשמן שביעית זה נחשב הפסד, כי אינו משתמש בשמן לאכילה, אלא כדי שהמאכל לא ידבק למחבת.

עירוב פירות שביעית וביטולם

51. מנחת שלמה הביא מאבני מילואים שאין לערב תרומה עם חולין ובכך לבטלה, כי כך הוא מפקיע ממנה את קדושתה, ויש איסור לאבד תרומה או להמעיט בקדושתה משום 'משמרת תרומות'. לפי מנחת שלמה, אין ללמוד מזה לשביעית, כיון שבשביעית אין איסור להפקיע קדושה (שהרי מותר להאכיל לגוי או לטמא את הפירות), ועיקר איסור ההפסד הוא רק כי התורה לא זיכתה מההפקר אלא לאכילה, ולא לשימוש אחר. ואין איסור לערב את הפירות ולבטלם.

בחנו את עצמכם :

6. האם לדעת ה'דרך אמונה' אדם חייב להכניס למקרר מאכל הקדוש בקדושת שביעית על מנת שלא יתקלקל?

- א. לא, כי אין מצווה לשמור על המאכל מהפסד, אלא רק לא להפסיד אותו ממש.
- ב. כן, כי גרם הפסד אסור.
- ג. לא, כיון שהאיסור להפסיד חל רק על דברים שהיו בזמן האיסור, ולא על מקרר שהתחדש בימינו.
- ד. כן, כמו שיש מצווה לשמור על מאכל של תרומה, ולומדים מתרומה לשביעית.

7. מדוע לפי הרב שלמה זלמן אויערבך אין להניח את קליפות פירות השביעית באשפה?

- א. משום שיש בזה ביזוי קדושת שביעית.
- ב. משום ששם הם בטלים ברוב, ויש איסור לבטל ברוב קדושת שביעית.
- ג. משום ששורפים את האשפה.
- ד. משום שחתולים אוכלים מהאשפה ומפסידים את הקליפות.

8. מדוע לדעת הרב אלישיב מותר לזרוק לפח שיירי פירות שלא יאכלם?

- א. כיון שבהשלכה לפח לא מפקיעים את הקדושה.
- ב. כי מתברר למפרע שהשיריים אינם לאכילה, ולא היתה בהם קדושה מעולם.
- ג. משום שעד שהשאריות מתבזות הן נרקבות.
- ד. משום שזה רק גרם הפסד, ובמקרה שממילא לא יאכלו את פירות השביעית, אין איסור לגרום להם הפסד.

9. מאיזו סיבה המהרי"ט התיר להאכיל עלי תות לתולעי משי?

- א. כיון שעלי התות הם עלים הפחותים מכזית, אין איסור להפסידם.
- ב. כיון שתולעי המשי מייצרים בגדים, זה לא נקרא הפסד, כי הרווח רב על ההפסד.
- ג. כיון שנטעו את העץ על מנת להאכיל את עליו לתולעים, הדבר מותר.
- ד. כיון שפירות תות העץ לא נאכלים ונמכרים בשוק, לא חל עליהם האיסור 'לאכלה ולא להפסד'.

1. לפי הרמב"ם, מדוע אין לקצוץ בשמיטה עץ פרי לפני שהפירות שבו הבשילו?

- א. מכיון שיש איסור לכרות עץ מאכל.
- ב. כי הענפים קדושים בקדושת שביעית, בגלל הפרי.
- ג. פירוש המשניות - כי הוא גוזל את שאר האנשים. הלכות שמיטה - כי זה נחשב להפסד פירות שביעית.
- ד. פירוש המשניות - כי הקציצה נחשבת לעבודה בקרקע. הלכות שמיטה - הקציצה גורמת להפסד פירות שביעית.

2. מדוע האשה שאכלה פגי שביעית ולקחה בבית הדין ביקשה שיודיעו על מה היא לוקה?

- א. על מנת שידעו שעברה רק על איסור קל.
- ב. כדי שיתנו לה פחות מלקות.
- ג. כיון שרצתה שלא ילמדו ממעשיה.
- ד. תמיד מודיעים את העבירה כשמלקים, לכן היא רצתה שלא ישנו אצלה.

3. מדוע לדעת הרב פערלא לוקים על אכילת פגי שביעית?

- א. משום שנאמר 'מן השדה תאכלו את תבואתה', ולא כשהם עדיין לא בשלים.
- ב. משום שיש בכך משום עבודת הארץ.
- ג. לדעת הגמרא המוזכרת לוקים על איסור עשה.
- ד. מכיון שעוברים על האיסור 'כרמך לא תקצור' שנסוב על כל קצירה שאינה לאכילה.

4. לדעת הרב קליערס, באיזה מקרה הפסד פירות שביעית אסור מדאורייתא ובאיזה מקרה - מדרבנן?

- א. במקרה שנותן לגוי - דאורייתא, במקרה שנותן לעם הארץ - דרבנן.
- ב. במקרה שמפסיד אותם לגמרי - מדאורייתא, במקרה שמשמש בהם שלא כדרכם - דרבנן.
- ג. אוכל של אדם - אסור להפסיד מדאורייתא, אוכל של בהמה - אסור מדרבנן.
- ד. אם מפסיד בידיים - מהתורה, בגרמא - מדרבנן.

5. איזו ראייה מביא המהרי"ט מרמב"ם בפירוש המשניות לדיון אם יש איסור להפסיד בגרמא?

- א. הרמב"ם כתב שאין להעלות ירק לגג כיון שהוא מתייבש, ורואים שגרמא אסור.
- ב. הרמב"ם ביאר שאסור להשאיר ירקות כדי לזרוע אחרי השמיטה משום 'הפסד', ורואים שגרמא אסור.
- ג. הרמב"ם כתב שמותר להשליך פירות שביעית, אם לא אוכלים אותם, ורואים שגרם הפסד מותר.
- ד. הרמב"ם ביאר שמותר לבשל בשמן תרומה מהדין, ורק בגלל סיבה מסוימת אסור, למרות שזה עלול להפסיד את השביעית, ומוכח שגרם הפסד מותר.

12. מהי המחלוקת בין הרב טיקוצ'ינסקי לבין הרב אלישיב לגבי קדושת שביעית בגרעינים שדבוק עליהם מבשר הפרי?

- א. הרב טיקוצ'ינסקי - מוכח מהמשנה שבגלעינים יש קדושה. הרב אלישיב - תרומה חמורה משביעית, שצריך לעשר גם את הגרעינים, ולכן חלה קדושת תרומה עליהם, משא"כ שביעית, שאין אדם נוטע בשביל הגרעינים, לכן אין בהם קדושה גם אם דבוק קצת מהפרי.
- ב. הרב טיקוצ'ינסקי - יש קדושה, כי ראוי למאכל בהמה, ודינו כדין מאכל בהמה. הרב אלישיב - יש קדושה, ודינם כדין מאכל אדם.
- ג. הרב טיקוצ'ינסקי - יש קדושה בחלקים הראויים למאכל. הרב אלישיב - מוכח מהמשניות שאם אינו רוצה למצוץ את הגרעינים אין בהם קדושה.
- ד. הרב טיקוצ'ינסקי - אם רוב האנשים מוצצים את הגרעין יש קדושה, הרב אלישיב - במשנה כתוב שיש קדושה, וזה כלל לכל הדורות, ולא משנה מה הרוב עושים.

13. האם לפי המנחת שלמה מותר לערב פירות שביעית בפירות אחרים ולבטלם?

- א. יש איסור לבטל, כיון שזה מבטל קדושת שביעית.
- ב. אין איסור, משום שאין דין מיוחד לאכול את הפירות בקדושת השביעית, אלא רק צריך לאוכלם ולא להפסידם.
- ג. יש איסור, כי כיון שהפירות עלולים להאסר לאחר הביעור, זה נחשב ליביטול איסור לכתחילה.
- ד. תבלין - אין איסור כי נועד לכך, דברים אחרים - יש איסור כיון שזה נחשב להפסד פירות שביעית.

10. האם בצמח הראוי לעופות שאינם מצויים בעיר יש קדושת שביעית (שבט הלוי - מנחת שלמה)?

- א. שבט הלוי - יש קדושה כי נחשב למאכל בהמה. מנחת שלמה - אין, כי לא מייעדים אותו לעופות, שאם כן - כל עלה שהוא ראוי למאכל יצור חי כלשהו יהיה קדוש.
- ב. שבט הלוי - אין קדושה, כיון ש'אין בהקדש אלא מקומו ושעתו'. מנחת שלמה - יש קדושת שביעית כיון שאם אין לזה שימוש כאן, ניתן להעביר למקום שיש שימוש.
- ג. שבט הלוי - יש קדושת שביעית בכל צמח שאינו עומד להסקה. מנחת שלמה - עופות טהורים (שנחשבים לאוכל) מאכלם קדוש, ועופות טהורים (שלא נחשבים לאוכל) אין מאכלם קדוש.
- ד. שבט הלוי - במאכל לבהמות יש קדושת שביעית, אבל במאכל עופות אין קדושה בגלל שהם בשמים. מנחת שלמה - יש ללמוד מהפסוק 'מעוף השמים ועד בהמה' שאין לחלק בין עופות לבהמות.

11. מדוע לדעת הרב אשר וויס 'פח שמיטה' הוא קולא ולא חומרא?

- א. משום שקוראים לו 'פח', יש בזה בזיון של הדברים הקדושים שמניחים אותם בפח.
- ב. משום שיש חשש שאנשים יזרקו אוכל שראוי למאכל, כיון שיתרגלו לזרוק קליפות הקדושות בקדושת שביעית.
- ג. משום שזה גורם לסרחון בבית, ואנשים מעדיפים שלא להשתמש בפירות הקדושים בקדושת שביעית.
- ד. משום שהדברים השונים שנמצאים בפח גורמים להפסד מהיר יותר לפירות, ויש עדיפות לזרוק כל מין בשקית נפרדת.

1. ג
2. א
3. ד
4. ב
5. ב
6. א
7. ג
8. ד
9. ג
10. א
11. ד
12. ג
13. ב

שנת ה'שבע

זה הזמן שלך

שמיטה

מה הן מטרות השמיטה?
האם עלי לוותר על החובות שהייתם לי?
האם יש צורך להפריש תרומות ומעשרות בשנה זו?
מה זה "ספיחין"?

972-2-5371485 | shmita@eretzhemdah.org